

האזינו

— שבת (ת) שובה —

ב. דאָס וואָס די תורה רופט אָן „האזינו“ מיטן נאָמען „השירה הזאת“, איז מבאר דער רמב"ן: „ויקראוה שירה כי ישראל יאמרוה תמיד בשיר ובזמרה, וכן נכתבה כשירה, כי השירים יכתבו בהם הפסק במקומות הנעימה“.

ס'איז אָבער מובן, אַז ס'איז שווער צו זאָגן אַז (נאָר) צוליב אַט די טעמים איז האזינו נקבע געוואָרן אַלס שירת הלוויים (במוספי שבת), ווי מ'זעט עס פון די אנדערע פסוקים, וועלכע מ'האָט קובע געווען אַלס שירה על הקרבנות (כאַטש אַז רובם זיינען ניט געשריבן

א. שירת האזינו איז פון די שירות וואָס די לויים פלעגן זאָגן אין בית המקדש אַלס שירה על הקרבן, וז"ל הרמב"ם (אין הל' תמידין ומוספין): „במוספי שבת אומרים שירת האזינו וחולקין אותה לששה פרקים הזיז ליד כדרך שקוראין אותה ששה בבית הכנסת“.

דאָרף מען פאַרשטיין:

שירת האזינו איז דאָך תוכנה — דברי תוכחה, ביז אַז דאָס בריינגט זיך אויך להלכה (אַלס אַ חידוש) ווי דער רמב"ם זאָגט אין הל' תפלה: כל העולה לקרות בתורה פותח בדבר טוב ומסיים בדבר טוב, אבל פרשת האזינו קורא הראשון עד זכור ימות עולם כו', און ער רעכנט אויס בפרטיות וועלכן חלק מ'לייענט פאַר שני שלישי רביעי חמישי וששי, און איז מסיים: ולמה פוסקין בה בענינות אלו מפני שהן תוכחה כדי שיחזרו העם בתשובה.

ולכאורה: „תוכחה“ און „שירה“ זיינען צוויי באַזונדערע, און נאָכמער: היפכ־דיקע ענינים!!

הל' תוכנה שם) — דאָן ישראל אומרים שירה. וכי כשריע אדהו אירח ריס תקפד: א"א הלל כו' ואיך יאמרו שירה. ומפורש בלבוש שם ס"א לענין כמה פזמונים שאין אומרים בריה, שכל אלו הם שירות וא"א שירה בריה ויהיכפ". וראה גם מאירי ר"ה שם: וטעם הדבר מפני שהוא זמן הכנעת הלב ולא זמן שירה) —

אבל אינו נדויד — כי שם מדובר ע"ד תשובה וראה של האדם ושירתו, ולא אמירת תוכחה (מוסר) ושירה — להאדם.

(5) וילך לא, יט (ראה פרשי ובמפרשי התורה). שם, כא. כב. ל. פרשתנו לב, מד.

(6) וילך לא, יט.

(7) וראה בארוכה מעשי ה' כאן (מעשי תורה פרק לח) בפ"י ענין שירה.

(8) ולהעיר דביורשלימי (מגילה פ"ג ה"ז) ובמס' סופרים (פ"ב ה"ח) נק' שירת האזינו „שירת הלוים“ סתם.

(9) ר"ה שם. רמב"ם הל' תמידין ומוספין שם. וראה לח"מ שם.

(1) כן נקראת ברמב"ם הל' סית פ"ז ה"י. פ"ח (בספר אלה הדברים). הל' תמידין ומוספין דלקמן בפנים. ועוד.

(2) ר"ה לא, א.

(3) פ"ז ה"ט.

(4) פ"ג ה"ה.

(4) לכאורה יש להוכיח שהם ב' ענינים הפכים ממש הרמב"ם בהל' תוכנה פ"ג ה"ז: אבל ראש השנה ויום הכפורים אין בהם הלל לפי שהן ימי תשובה וראה ופחד לא ימי שמחה יתירה [דאף שכותב זה בנוגע להלל — הרי הלשון בגמ' ר"ה (לב) (ב) וערכין (י) (ב) — מקורו של הרמב"ם (מ"מ

(*) וכן משמע בחדאג' ערכין שם: אבל שירת אז ישיר אומרים בריה ויהיכפ' דאינו אלא סיפור דברים שירה שאמרו משה וישראל. ומשמע ששירה (שאינה סיפור דברים) אין אומרים.

קרבן מוסף פון יעדן שבת, נאָר יעדער חלק (פרק) איז אַן אַנדער שבת, ששה פרקים כו פרק בכל שבת, איז ניט מובן:

בשלמא ביי די ערשטע פרקים פון דער שירה מיט זייער תוכן פון דעם אויבערשטנס טובות און חסדים צו אידן, און אזוי אויך די לעצטע פרקים, וואו דער אויבערשטער איז מבטיח אַז ער וועט זיי ניט מכלה זיין און אַז ס׳וועלן זיי זוכה זיין צו דער גאולה — איז מובן דער ענין ה"שירה" שבהם: אַבער די חלקים שבינתיים, וואָס רעדן וועגן דער ירידה גדולה פון אידן און די עניני עונש וכו' — ווי קען מען די פרקים בפני עצמם? אַנעמען אַלס שירה אין זייער באַשטימטן שבת?¹⁷

ד. בנוגע דער חלוקה לויט די סימנים פון „הויז ליד" זיינען פאַראַן כמה דעות.²⁰ ומהם:

לפי פירוש רש"י²¹ האָט מען דעם פערטן שבת געזאָגט (סי' ו' פון „הויז")

(17) ראה בארובה תוכן החלוקה דשירת האזינו — אברבנאל ריש פרשתנו (אמנם מבאר אופן החלוקה לא כהחלוקה ד. הויז ליד שבגמ' (לפרשי ועוד) ולא כהרמב"ם. ספורנו פרשתנו לב, ז. ועוד. (18) ולהעיר שלפי פרשי פרשתנו פסוק יב: ואני אומר דברי תוכחה הם כו' — גם תחילת השירה היו דברי תוכחה.

(19) להעיר שבגמ' שם. איבער' להו הני כולה בחד שבתא אמרי להו או דילמא כל שבתא ושבתא אמרי חד, ולכאורה יל שזוהי הסברא דצד הא של האיבער, כיון דכל פרק בפ"ע אין בו תוכן של שירה (אבל ראה לקמן הערה 35). ובס' יום תרועה לריה שם כתב דמלשון הסוד (א"ח סתכ"ח) משמע דס"ל דכל פרשת האזינו היו משוררים אותה בכל שבת במקדש. וראה לקמן שה"ג להערה 27.

(20) ראה בפרסיות אנציקלופדי תלמודית ע' הויז ליד. וש"נ.

(21) בריה שם. ובתוס' שם: כי כבספרים... וכן המנהג. הגמ' לרמב"ם ה' תפלה שם. ובכ"מ.

באופן של שירה נאָר) דערפאַר וואָס זייער תוכן איז שירה צום אויבערשטן — אָנהויבנדיק פונעם שיר שהיו הלויים אומרים ביום הראשון „לה' הארץ ומלואה" (על שם שקנה והקנה ושלט בעולמו¹¹), ביז צום שיר ביום השבת „מזמור שיר ליום השבת" (ליום שכולו שבת" אָדער „ע"ש ששבת"¹³). ועד"ז דער שיר „במנחתא דשבתא" כו' אז ישיר ומי כמוכה וכו'.

און אויך בנוגע צום לשון „השירה הזאת" (אין תורה) טייטשט דאָך דער תרגום: אַז דאָס איז „תושבחתא", ביז אַז דאָס ווערט גערעכנט¹⁵ אַלס איינע פון די עשר שירות וואָס „אתאמרו בעלמא הדין", וואָס די אַנדערע שירות זיינען אַלע אויף טובות וחסדים גלויים פון אויבערשטן: אָנהויבנדיק פון „מזמור שיר ליום השבת" וואָס אדה"ר האָט גע- זאָגט ווען „אתא יומא דשבתא ואגין עלוי", ביז צו דער צענטער שירה וואָס מ'וועט זאָגן בקרוב ממש אַרויס- גייענדיק פון גלות.

ג. דאָס וואָס כללות הפרשה ווערט אָנגערופן „שירה" קען מען פאַרשטיין, ווייל „השירה הזאת הבטחה מבוארת בגאולה העתידה"¹⁶, ווי מבואר בטוף השירה (ועד"ז בתחלתה).

וויבאלד אַבער מ'האָט ניט קובע גע- ווען צו זאָגן גאַנץ שירת האזינו באַם

(10) תהלים מזמור כד.

(11) ריה שם.

(12) תהלים מזמור צב.

(13) כ"ה הדיעות בריה שם.

(14) ת"א ותיב"ע במקומות שבהערה 5.

(15) תרגום לשה"ש בתחלתו. וראה אהיה ריש שה"ש.

(16) רמב"ן סוף פרשתנו. וראה בחיי פרשתנו שם. מא. ובהנמקו בהערה הבאה.

קומט אויס, אַז לויט חלוקת הרמב"ם איז ניטא קיין פרק (פון די ו' פרקים) וואָס זאָל אַנטהאַלטן בלויז דברי פור-עניות, ווייל אויך די צוויי מיטלסטע פרקים האָבן אין זיך פון דברי תנחומים.

אעפ"כ איז מובן, אַז אויך לדעת הרמב"ם איז עס ניט מספיק אַז מ'זאָל דעם תוכן פון די צוויי פרקים אַנרופן שירה לה' — אפילו ניט דעם פרק חמישי, וויבאַלד אַז דער גרעסטער טייל פון די פסוקים בהפרק³¹ זיינען דברי תוכחה, פון „לו חכמו גו" און ווייטער, און אַוודאי ניט דעם פרק רביעי וואָס כולו „דברי תוכחה", וואָרום „לולי כעס אויב גו" איז דאָך באמת א „תוכחה" כמובן (— אַז בלויז צוליב „כעס אויב" האָט דער אויבערשטער ניט אויס-געפירט דעם „אשכיתיה מאנוש זכרם"³², רחמנא ליצלו³³).

פון „וירא ה' וינאץ וגו'" ²² ביז (ס' ל' פון „ל"ד") „לולי כעס אויב"²³; וואָס דער פרק רעדט בלויז וועגן דעם עונש וכו' פון אידן; און כעין זה איז אויך דער פינפטער פרק לויט פירשי" — פון (ל') „לולי כעס אויב וגו'" ביז (כ') „כי ידיו ה' עמו"²⁵ — וואָס ביז דאָרטן „העיד עליהם משה דברי תוכחה להיות השירה הזאת לעד כשתבוא עליהם הפורענות כו"²⁶.

לויטן סדר החלוקה פון רמב"ם²⁷, איז „הרביעי מן וירא ה' וינאץ עד לו חכמו"²⁸, וואָס איז כולל דעם פסוק „לולי כעס אויב אגור" — די סיבה אויף שלילת הכלי, „והחמישי מן לו חכמו עד כי אשא אל שמים ידי"²⁹, וואָס אין דעם זיינען איינגעשלאָסן די פסוקים „כי ידיו גו' ועל עבדיו יתנחם" ביז „כי אשא אל שמים ידי", וועלכע זיינען שוין בכלל „דברי תנחומין"³⁰ און ישועת ה' —

(31) להעיר שמפשוט לשון הרמב"ם בהל' תפלה שם „כל העולה לקרות בתורה פותח בדבר טוב ומסיים בדבר טוב אבל פרשת האזינו קורא כו' והשלישי מירכיבהו עד וירא ה' וינאץ והרביעי מן וירא ה' וינאץ עד לו חכמו כו'". (שמפרט רק התחלות הפרשיות ולא סימן ואף שעי"ז כופל ההתחלה) משמע, דוה פשוטיון בה בענינות אלו מפני שהן תוכחה, היינו דפתיחת הפרשיות הוי תוכחה (ולא „דבר טוב").

(32) פסוק כו.

(33) באברכנאל וילך (לא, יט ואילך) כתב: וגם נקרא שירה מגזרת אשורנו ולא קרוב להיות הגדת העתידות לא איום ולא דבר נאמר בתנאי כתוכחו' ואלות הברית (וראה גם רמב"ן פרשתנו לב, מ. מעשי ה' שם פ"מ. ועוד). ועפי"ז לכאורה י"ל שלכן גם כל פרק בפ"ע נחשב כ„שירה", כי שרים לה' כאשר רואים איד שכל חלק מנבואת ה' מתקיים. אבל (נוסף על הדוחק שבו, שכאשר רואים וכו' הקיום דפורעניות כו' יעורר זה שיר לה' (רק) מצד זה

(22) לב, יט.

(23) שם, כז.

(24) ועד"ז ע"פ החלוקה שבאשכול (הלכות סדר פרשיות והפטרות סכ"א) בשם רב האי גאון.

(25) פסוק לו.

(26) פרשי" פסוק לה ד"ה (האחרון) וחש. ופשיטא לפי החלוקה שבאברכנאל (שבהערה 17), דחלק הג' והד' וזה' הוי רק תוכחה.

(27) בהל' תפלה שם. וכ"ה דעת הר"ף והרא"ש מגילה פ"ג (פ"ד) ס"ב. מאירי ר"ה שם. מגילה כה, ב. טושי"ע או"ח שם. ועוד (נסמנו באנציק' שם הערה 25).

(28) פסוק כט.

(29) פסוק מ.

(30) פרשי" הגיל (הערה 26) „מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין כו'".

(*) משא"כ בלבוש שם סיה: ואע"ג דבשאר שבחות השנה אין מסיימין בדברי תוכחות כו' בשבת זו מסיימין באלו הפרשיות כו'.

(*) ושם דהיו קורין השירה פעם אחת לששת ימי השבוע, וראה דרישה שם. רש"י ל"ה שם. וראה יום תרועה ה"ג.

ה. וייל אז דער רמב"ם אליין בא-
ווארנט דאס בדיק לשונו:

דער לשון הגמרא בענין זה איז
במוספי דשבתא מה היו אומרים אמר
רב חנן כו' אמר רב הזיו' לך, ואמר רב
חנן כו' אמר רב כדרך שחלוקין כאן כך
חלוקין בבית הכנסת. אין רמב"ם איז
אבער דער לשון במוספי שבת אומרים
שירת האזינו וחלוקין אותה לששה
פרקים הזיו' לך כדרך שקוראין אותה
ששה בבית הכנסת ואומרין פרק בכל
שבת. גמרו השירה בששה שבתות
חזרין לראש.

(א) דער רמב"ם איז משנה —

(א) דעם סדר הענינים: אין גמרא
כדרך שחלוקים כאן כך חלוקים בבית
הכנסת, אז די חלוקה בבית הכנסת
איז כדרך ווי די חלוקה כאן; און
דער רמב"ם זאגט פארקערט, אז די
חלוקה דא איז כדרך שקוראין אותה
בבית הכנסת.

(ב) דעם לשון פון גמרא, שחלוקים
— וברמב"ם, שקוראים (אותה) ששה
בבית הכנסת).

שנתקיימה נבואה. הרי הרמב"ם כתב בפירושו
מפני שהו' תוכחה.

גם אין לתרגם שתלוי (אי הוי תוכחה או שירה)
בהדיעות בספרי (הובא בפרשי' בסוף פסוק מג):
ווי דורש כולה כנגד ישראל ור"נ דורש את כולה
כנגד העובדי כוכבים — כי גם לדעת ר"נ כמה
פסוקים בהתחלת דברי התוכחה הוי נגד ישראל.

(*) ובדוחק ייל שהשירה בזה היא. כי כאשר
רואים קיום נבואה זו, היו מוכיח' שגם הנבואה ע"ד
הנחמה והגאולה תתקיים (ראה רמב"ן שם. אברבנאל
בפרשתנו). וע"ד הסיום במס' מכות שרע"ק משחק.
אבל קשה לומר שזה תהי' הוראה לכל אחד. היינו
שכן צ"ל הנהגה והרגש אצל כ"א בכל הזמנים.
ובמכש"כ מזה שגם שם רוב התנאים היו בוכין
מתחלה.

(ב) ער איז מוסיף —

(א) בתחלת לשונו (במוספי שבת)
אומרים שירת האזינו כו' הזיו' לך,
משא"כ אין גמרא שטייט בלויז "הזיו'
לך";

(ב) בסיום לשונו — גמרו השירה
בששה שבתות חזרין לראש.

וייל אז דער רמב"ם איז מבאר
בכהנ"ל דעם גדר פון שירת האזינו
במוספי שבת:

די שירת הפרק בכל שבת איז ניט א
שירה בפ"ע, א באזונדער שירה פרק ביי
דעם מוסף פרטי, נאר איז יעדערן פון די
במוספי שבת אומרים שירת האזינו,
יעדער פרק איז שירת האזינו, אלע
פרקים זיינען איין חפצא — שירת
האזינו.

נאר דער דין שירה במוספי שבת
איפן גברא (די לויים) איז איין פרק.

ויתירה מזה — עס איז איין ציווי
אויף אלע ששה שבתות.

און דעריבער איז דער רמב"ם דא
מוסיף (ומדגיש), וחלוקים אותה לששה
פרקים הזיו' לך כדרך שקוראין אותה
ששה בבית הכנסת, דערמיט איז ער

34 היינו העבודה שעל כללות שבט לוי. לשורר
על הסרבן (ראה רמב"ם הל' כלי המקדש פיג היב
ג). אבל לא על הלויים הפרטיים הללו שהתחילו
השירה, דהיינו בכל שבת עובד משמר אחר (רמב"ם
שם ה"ט).

35 וייל דמקורו דהרמב"ם הוא מר"ה שם, מזה
דאיבער' להו. הני כולוהו בחד שבתא אמרי להו או
דלמא כו', דלכאורה בהשיר דכל יום (גם דשבת)
אומרים רק פרק אחד כנגמ' שם לפניו, ומכיון דרב
ענו (חנן) אמר רב מפרש. הזיו' לך, שמודגש דהוי
ששה פרקים, מהיכא תיתי דיאמר ששה פרקים בחד
שבתא. ומובן דלהש"ס מוכח דהזיו' לך' הוי הכל
שירה אחת, ולכן ס"ד דכולוהו בחד שבתא אמרי להו.

ו. די נקודה פון גאנץ פ' האזינו אלס איין שירה איז מובנת:

אלע פרטי השירה, אייד די דברי תוכחה שבה (וואו עס רעדט זיך וועגן די חטאים ועונשים), זיינען מבאר און ברענגען ארויס ניט נאָר אַז „הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא“⁴⁰ וואָס ווערט געזאָגט בתחלת השירה [וואָס דאָס רופט נאָך ניט אַרויס אַ שמחה גלוי בשירה והודי], נאָר אַז אלע מאורעות פון אידן, אפילו די וואָס זעען אויס ווי היפך הטוב, טוט זיי דער איבערשטער צוליב איין תכלית — די גאולה האמיתית והשלמה באחרית הימים. ד. ה., די אלע ענינים זיינען שלבים אין סדר העלויות וואָס ברענגען די שלימות הטוב פאַר אידן, וואָס דורך דעם ווערט נתגלה לעת'ל מלכותו של הקב"ה בשלימות.

ז. לכאורה פאָדערט זיך נאָך ביאור: וואָס איז די שייכות און דער טעם וואָס די חלוקה לששה שבתות טוט אויף דעם ענין השירה?

ויש לומר (ע"פ פנימיות הענינים) אַז די שירה (במוספי) שבת איז בהתאם צו דער שירה בששת ימי השבוע.⁴²

די הסברה בזה:

די מזמורי השירה אין די ששת ימי השבוע — יום ראשון לה' הארץ ומלואה בשני גדול ה' ומהולל מאד וכו' — ריידן וועגן ענינים און פעולות וועלכע ברענגען אַרױס, זיינען מגלה אלקות אין דער

מדגיש ניט (אזוי) דעם מקום החלוקה נאָר (בעיקר) אַז דאָס איז איין ציווי קריאה: פונקט ווי אין ביהכנס' איז „קוראין אותה ששה“, אַז מ'לייענט די זעקס פרקים אלס איין קריאה³⁶, עד"ז איז די אמירה במוספי שבת בבית המקדש איין אמירת שירה³⁷ — שירת האזינו, ס'איז נאָר וואָס „אומרים פרק בכל שבת“³⁸.

און דעריבער: ווען הייסט עס אַז מ'האָט מקיים געווען אמירת השירה במוספי שבת — ווען „גמרו השירה בששה שבתות“.

און וויבאלד אַז דער דין שירה מיינט דאָ ניט דעם זאָגן „בכל שבת“ אַ באַזונדער פרק פון „הזיוו לך“, אלס אַ באַזונדער זאך (וואָס דעמולט וואָלט געקענט זיין אַ קס"ד, אַז מ'קען זאָגן וועלכן פרק עס זאל זיין, אָדער עכ"פּ לאו דוקא חזרין לראש³⁹), נאָר „אומרים שירת האזינו“ כולה אלס איין חטיבה, דערפאַר, פירט אויס דער רמב"ם, אַז „גמרו השירה בששה שבתות חזרין לראש“ (דוקא).

36) להעיר שולח גזירת הבאים והיוצאים היו במרכים רק ברכה א' בתחלת ה' קרואים ואחת בסיומם (מגילה כא, סע"ב). וראה מגילת ארץ ר"ס רפב: דכולהו ד' גברי כחז חשיבי דהא בזמן התלמוד הראשון מברך לפניי והאחרון לאחריי (וראה שו"ע אדה"י שם ס"ג).

37) ולהעיר דכל השירה היו חזא פרשה. וראה טורי אבן ר"ה שם ד"ה עד שהראשונה.

38) וזה שכתב „ריח שחל בשבת שירה של ראש חודש דוחה את שירה של שבת“ (רמב"ם הל' תרי"מ שם ה"י) — ראה מגילת מצוה ש"ב קרוב לטופו, דמסקי דלא היו דוחין אותה לגמרי משבת זו אלא שהיו קורין אותה במנחה.

39) להעיר מהמנהג בכ"מ בשמחת — כשחזרין וכופלין ומשלשין וכו' בקריאת חזרין לא לראש הסדרה (כתר שם טוב (גאנץ) ח"א מנהגי עלית התורה ס"ז. וראה גם רמ"א ארח סתרס"ט).

(40) פסוק ד.

(41) ראה גם לשון הספדרנו שם בתחלתו. וראה חזקוני ס"פ וילך. אברבנאל פרשתנו. ועוד.

(42) ואולי י"ל עד"ז ובהמשך לזה שחלק ד. שביעי' דהאזינו (השלמות דהס"כ דהזיוו לך ו.עלה ג' ומת בהר ג'י') הוא בדוגמת „יכולו השמים ג' וישבות ג'י' דיום השביעי דמע"ב.

שנתתי לישראל שהיא חיים לעולם כו"ל⁴⁸ (און) ווי ס'איז מפורש בסיים הפרק "הוא אביך קנך הוא עשך ויכוונך"⁴⁹, ווי די מציאות פון אידן איז פארבונדן מיטן אויבערשטן.

"בשני היו אומרים גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו הר קדשו וגו'"⁵⁰ — "שחילק מעשיו ומלך עליהם"⁵¹, וואס ווייזט אויף דער פעולה והתגלות פון אלקות אין דער בריאה; לנגד זה זאגט מען בפרק שני פון שירת האזינו "בהנחל עליון גוים גו' יצב גבולות עמים למספר בני ישראל כי חלק ה' עמו גו'"⁵² — ווי אידן זיינען אויסגעטיילט פון אלע אומות דערמיט וואס קבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו"⁵³, און אויך וועגן דעם ריבוי החסדים והטובות וואס דער אויבערשטער האט מיט אידן געטאן, וואס ברענגט נאכמער ארויס דעם גדול ה' ומהולל מאד גו'.

"בשלישי היו אומרים אלקים נצב בעדת אל בקרב אלקים ישפוט"⁵⁴, וואס ווייזט אויף אן ענין פון גבורה והעלם [ווארום נוסף ע"ז וואס שם אלקים בכלל איז א מגן ונרתק אויף שם הוי' כמ"ש כי שמש ומגן ה' אלקים (וואס

בראה (בעולמו)⁵⁵; בשבת אבער, ווען שבת מכל מלאכתו, אלקות איז העכער פון מלאכתו — פון דער בריאה, איז גילוי אלקות דעמאלט פארבונדן מיט תורה וישראל ווי זיי זיינען העכער פאר דער בריאה.

וכשם ווי אין דער שירה צום אויבערשטן בנוגע עניני הבריאה זיינען דא זעקס מזמורים בששת ימי השבוע, עד"ז נבעין זה" זיינען דא די זעקס פרקים אין די עניני התגלות פון אויבערשטן ביחס צו אידן און זייער שייכות צו תורה (וואס דאס איז כל תוכן השירה, ובלשונו הכתוב "למען תהי לי השירה הזאת לעד בבני ישראל", ועתה השירה הזאת לפני לעד כי לא תשכח מפי זרעו גו'":

"ביום הראשון היו אומרים לה' הארץ ומלואה"⁵⁶ — "שקנה והקנה ושלט בעולמו"⁵⁷, וואס דער תוכן איז אז די וועלט איז דעם אויבערשטן'ס "קנין" און ער איז דער שליט וכר — אזוי אין דעם ערשטן פרק פון האזינו וואס רעדט עד"ז בנוגע צו ישראל ותורה ("יערוף כמטר לקחי", שאני אומר בפניכם תורה

(43) ראה בפרטיות בגמ' ר"ה שם.

(44) עפ"י אלי ים לפרש ל' הטורש"ע שם שהוא לנגד ששת ימי השבוע. אבל דוחק הוא בהלשון. ובלבוש שם מוסיף: והיו מחלקין אותה לששת ימי המעשה.

(45) ל' הרמב"ם הל' תרמ"ם שם (ועד"ז בשאר הימים כדלקמן בפנים). וכלשון המשנה סוף תמיד. ב"ה שם: בראשון מה היו אומרים כ"ו. וכן ביום השני. ובע"ז בכל הימים. מהו אומר.

(46) כן הובא ברמב"ם שם. וכבר"ה שם. ובסוף תמיד וע"ז ר"ה שם מוסיף, תבל ויחשבי בה'.

(47) ר"ה שם לכ' המיד ר"י משום רע"ק ור"ג. אלא בשלשון ר"י מוסיף (וכן בשאר הימים, לכד שבת) ע"ש שקנה כ"ו. וראה שרית כנסת יחזקאל ס"קט.

(48) פסוק ב ובפרש"י עה"פ.

(49) פסוק ו.

(50) כ"ה ברמב"ם שם. והוא ע"פ המשנה דסוף מס' תמיד (כלי וגו'). וצ"ע ברמב"ם שהרי קדשו הוא סוף פסוק. ובר"ה הובאה רק התחלת הכתוב גדול ה' ומהולל מאד (ובע"ז שם מוסיף "וגו').

(51) כ"ה בגמ' לפנינו (בב המיד). ובע"ז (והגהות הב"ח) מוסיף (בב המיד) ונתעלה וישב במרום.

(52) פסוק ח ואילך.

(53) פרש"י שם י"ד.

(54) כ"ה בתמיד ורמב"ם שם. ובר"ה ליתא. בקרב אלקים ישפוט.

(55) תהלים פד, יב. ראה שער היחוד והאמונה פ"ד שם פ"ז.

„בחישי היו אומרים הרנינו לאלקים עוזנו הריעו לאלקי יעקב“, זאגט מען אין פרק חמישי די „דברי תנחומין שיבואו עליהם“, וואס דאס ברענגט צו „הרנינו גו“.

„בששי היו אומרים ה' מלך גאות לבש לבש ה' עוז התאזר וגו“⁶⁴, און לגנד זה זאגט מען בפרק ששי וועגן דער גאולה באחרית הימים וואס דעמולט וועט מלכותו של הקב"ה נתגלה ווערן מיטן גאנצן תוקף ועז.

ועפ"י יש לומר, אז „בא ללמד ונמצא למד“: כשם ווי די ששה פרקים פון שירת האזינו שטעלן צוזאמען איין (גאנצע) שירה, כגל — עד"ז זיינען די עניני שירה פון די ששת (שבעת) ימי השבוע (ימי המעשה) ניט (נאר) בא' זונדערע שירות (מזמורים), א שיר מיוחד פאר יעדן טאג, נאר זיי אלע שטעלן צוזאמען איין (גאנצע) שירה⁶⁵.

דערפאר איז אלקים בגימטריא-הטבע⁶⁶, ער איז מסתיר אויף דעם אור פון שם הוי' שלמעלה מהטבע⁶⁷, איז דאס מודגש אין דעם פסוק, ווי די גמרא זאגט אז מ'זאגט „אלקים נצב גו“, ע"ש שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו, אז ס'איז געווען דער גילוי — עלמא דאתגליא, פון דעם העלם וכיסוי שבעלמא דאתכסיא (וואס נבראין שבעלמא דאתכסיא זיינען בטל במקורם בדוגמת דגים שבים)⁶⁸, ובמילא איז נתגלה געווארן בחי „ארץ“, ארציות⁶⁹.

בדוגמא לזה זאגט מען בפרק שלישי (פון האזינו) די פסוקים ווי ביי אידן איז געווען דער העלם פון אלקות, ביז צום סיום „ותשכח אל מחוללך“⁷⁰.

„ברביעי היו אומרים א-ל נקמות ה' א-ל נקמות הופיע“⁷¹, „שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהו“⁷² — בהתאם לזה זאגט מען בפרק רביעי פון שירת האזינו די עונשים ופורעניות פון אידן⁷³.

64 כ"ה בתמיד, ע"י ר"ה ורמב"ם שם. ובר"ה לפנינו ליתא סיום הכתוב „הריעו לאלקי יעקב“.

65 רמב"ם שם. ובר"ה שם ליתא הסיום „לבש . . התאזר וגו“ ובתמיד: לבש לבש וגו'.

66 וי"ל דתלוי בהמחלוקת בריה שם אם מזמור שיר ליום השבת הוא „ליום שכולו שבת“ ע"ש להבא (רש"י שם), כדעת ר"י משום ר"ע: או שגם) „בשביעי ע"ש ששבת“, כדעת ר"י: לר"י משום ר"ע, השיר דיום השבת הוא שיר (גדר) בפ"ע — ע"ש להבא, וששת ימי השבוע הם שירה (גדר) בפ"ע — על שם שעבר; ולר"ג דאמר „מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים הללו, וגם השיר דשבת הוא באותו הסוג — ע"ש שעבר, כולם — גם דיום השבת — הם בכלל שירה (גדר) אחז. ואכ"מ.

67 ולהעיר דכל השבוע עובד משמר אחז, אלא דכל יום מימי השבת עובדים בו אנשים יודעים (מאותו משמר) — רמב"ם הל' כלי המקדש פ"א ה"ט.

56 פרדס שער יב פ"ב. ובשליה (פט, א) משמע קצת שכן הוא כוה"ר. שעהיחיא שם.

57 ראה שער היחוד והאמונה שם בארוכה.

58 ראה לקו"ט צו יד, כ ואל"ך. ובכ"מ.

59 וראה פרש"י (ר"ה שם): מקום מצב עדתו שנאמר ותראה היבשה. ולהעיר שכללות ענין החטאים (גם אצל אה"ע בנוגע לשבע מצות) הוא מצד שנתגלה ונרגש מציאות העולם בפ"ע, תבל לעדתו. וראה חזקוני מהרש"א שם. ובהפירוש לטוף מ"ט תמיד: ובשלישי שבו נראית הארץ שעלי יח"ה הדין והדינין אומר אלקים נצב בעדת אל.

60 פסוק יח.

61 כ"ה ברמב"ם תמיד וע"י ר"ה שם. ובגמ' ר"ה ליתא סיום הכתוב „א-ל נקמות הופיע“.

62 ר"ה שם.

63 ראה חזקוני מהרש"א ר"ה שם, שלכן ישראל אמרו מזמור זה בשעת חורבן הבית (ערכין יא, טע"ב).

(*) ביאור מחלוקת הנ"ל — ראה לקו"ט ח"ז ע' 192 וא"ל.

עיקר ענין התשובה פון תשובה עילאה⁷¹, איז אבער ידוע (ווי גערעדט כמ"פ⁷²) אז דער עיקר ושלמות העבודה פון תשובה עילאה בעשיית איז בשבת תשובה.

און דער אונטערשייד כולל צווישן תשובה תתאה און תשובה עילאה בנפש האדם איז — אז תשובה תתאה קומט ע"י לב נשבר ונדכה, פארבונדן מיט מרידות⁷³, און תשובה עילאה איז „בשמחה רבה“⁷⁴.

און דאס איז מרומז אין שירת האזינו: זי איז כולל „ענינות . . . שהן תוכחה כדי שיחזרו העם בתשובה“, אבער לאידך גיסא ווערט זי אנגערופן בשם „שירה“, און די לויים זאגן איר אלס שיר על הקרבן (צוזאמען מיטן ניגון בכלי שיר) — אז ענין פון שמחה (וואס דער-פאר איז „אין אומרים שירה אלא על היין שנאמר כו' המשמח אלקים ואנשים“⁷⁵). ביז אז (לחד מ"ד⁷⁶) לערנט מען אפ „עיקר השירה מן התורה“ פון דעם פסוק⁷⁷, „תחת אשר לא עבדת את ה'א בשמחה ובטוב לבב — איזו היא עבודה שלב שבשמחה ובטוב לבב הוי אומר זה שירה“.

ט. דער ביאור הנ"ל, אז שירת האזינו איז ענינה תשובה עילאה, איז בהתאם מיטן תוכן פון פרשת האזינו כפשוטה:

לפי זה דארף אויסקומען בנוגע דעם שיר שביום הרביעי „אל נקמות ה'“ — „שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהו“ — אז אויך דאס איז ניט קיין שיר מיוחד אויף דעם וואס „עתיד ליפרע מעובדיהו“, נאר אז דאס איז א חלק ופרט פון די שירות שבו⁷⁸ (ז' ימי השבוע, דהיינו דורכדעם ווערט נתגלה ביום הששי די מלוכה פון אויבערשטן⁷⁹ — „ה' מלך גאות לבש“.

ח. פ' האזינו לייענט מען בכור' שנים, ווי בשנה זו, בשבת (ת)שובה. עפ"י י"ל, אז אין פרשת האזינו איז מרומז ניט בלויז די עצם שייכות צו עשיית, וואס „פוסקים בה בענינות אלו מפני שהן תוכחה כדי שיחזרו העם בתשובה“⁸⁰, נאר אויך די עבודה ותשובה מיוחדת פון שבת תשובה (ועשיית בכלל).

דער חילוק צווישן דער תשובה שבכל ימות השבוע צו דער תשובה שביום השבת איז אין דעם, וואס בימות החול איז די עבודה פון „תשובה תתאה“, און ביום השבת („שבית אותיות תש"ב“⁸¹) איז די עבודה פון „תשובה עילאה“⁸².

און אעפ"י אז בכללות איז דאס דער חילוק צווישן דער תשובה בעשיית און דער תשובה שבכל ימות השנה (אז בכל ימות השנה איז בכללות די עבודה פון תשובה תתאה, און בעשיית איז דער

68) וכמו שהוא כפשוטו, שגם ע"י הנקמה באלו שאינם מודים באחדותו ית', נתגלה מלכותו בארץ.

69) ובלבוש אורח שם סיה מפורש „מפני שברוב פעמים קורין פרשה זו בשבת שבין ר"ה ליי"ב שהם ימי תשובה כדי לעורר את העם שיחזרו בתשובה. ובשבלי הקט השלם ס"ו (ועוד) מפרשים הסימן „הויזו ליד“ שכל אות מרמז על איהו ענין ופעולה בשייכות לר"ה עשית ויוהכ"פ.

70) אגה"ת פ"י. וראה לקרית שיש סו, ג. ובכ"מ.

71) ראה לקרית שם. ושם סו, ד.

72) ראה גם לקרית חיד"ץ 143 ואילך.

73) אגה"ת פ"ו. וראה שם פ"י.

74) אגה"ת ספריא (קא, רע"א).

75) ברכות לה, א. ערכין יא, א.

76) ערכין שם.

77) תבוא כח, מז.

„פרשה“, און אין איין קאפיטל⁸² — קאפיטל „לב⁸³“, וואס איז מרמז אויף גאנץ תורה; כידוע⁸⁴ אז תורה הויבט זיך אן מיט א ב״ת (בראשית) און ענדיקט זיך מיט א למד״ (לעיני כל ישראל) — לב; זאת ועוד, אז דער אויפטו פון דער שירה איז אויך בדוגמת ענין הלב כפשוטו, וואס כשם ווי דער קיום וחיות פון גאנצן גוף איז אפהענגיק אין לב⁸⁵, אזוי איז גאנץ תורה אפהענגיק אין (עדות) שירת האזינו⁸⁶. דאס איז דער „לב“ פון דער גאנצער תורה⁸⁷].⁸⁸

דער ציווי לכתוב „את השירה הזאת“ כפשוטו איז געווען „למען תהי לי השירה הזאת לעד“ — אן עדות אויף תורה ומצות, ד.ה. אז די שירה טוט אויף ביי אידן דעם קיום וחיות אין גאנץ תורה ומצוות⁸⁹,

און ווי ס'איז אויך מודגש אין דעם, וואס אע״פ אז פון דעם פסוק „ועתה כתבו לכם את השירה גו“ לערנען ארויס חז״ל⁹⁰ אז ס'איז דא א מ״ע על כל ישראל אויף צו שרייבן די גאנצע תורה, א ספר תורה — פונדעסטוועגן דריקט דאס אויס תורה מיטן לשון „השירה הזאת“, וואס כפשוטו של מקרא⁹¹ גייט עס אויף שירת האזינו, ווייל די שירה איז די „עדות“ וואס גיט דעם קיום וחיות אין דער גאנצער תורה⁹².

[ויש לומר אז דאס איז אויך אַנגע-דייטעט אין דעם וואס גאנץ שירת האזינו איז אויסגעשטעלט אין איין

(82) גם החלק שלאחר השירה, אבל בא בהמשך להשירה. ויבא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת גו״.

(83) ידועה השקיים בנוגע לחלוקה זו לקאפיטלאך ומקורה — אבל בכל אופן הרי נתפשטה חלוקה זו בהספרים דכל תפוצת ישראל (וגדולי ישראל) ומאז כריכ דורות, ומנהג ישראל תורה היא. ולהעיר מרמב״ם הל' ממרים (פ״א ה״ב). פ״ב ה״ב) בנוגע למנהגות ומנהג שפשט בכל ישראל. — וראה לקושי חיה (ע' 57 ואילך. ע' 337 ואילך) בענין שמות הסדרות.

(84) ראה אותיות דר' עקיבא אות ב בסופו.
(85) ראה חזק רכא, ב. אגה״ס סי' לא. שו״ת חכם צבי סע״ד, ער״ץ (אבל בפסקי דינים להנציח חידושי סוסימ הכריע כדעת החולקים עליו). ונסמן בדרכי תשובה ובניצוצי זהר שם. וראה בארוכה לקושי חייט ע' 165 ואילך.

(86) ולהעיר מסיים וחותם פ' האזינו, אשר לאחריו ש״כ משה לדבר את כל הדברים גו ויאמר אליהם שימו לבבכם גו״.

(87) ולהעיר גם ממשנית (לקושי ח״ט ע' 156 הערה 23) דהפרק בתניא שמדובר בו הענין דאהבת ישראל הוא פרק לב, והרי אהבת ישראל היא „כל התורה כולה“ (שבת לא, א).

(88) וראה ציור המור ס״פ וילך: ואמר את דברי השירה הזאת עד תומם להורות ג״כ כו' והיא כלל כל התורה כולה ובה כלולים כל דברי הנביאים כולם, וכל מה שעתידי לבא על ישראל בגלותם ובגאולתם. וראה רמב״ן סוף פרשתנו.

(78) כפשוטו של מקרא. ובארוכה באברבנאל וילך שם וכמה מפרשי התורה.

(79) סנהדרין כא, ב. רמב״ם רפ״ז מהל' ס״ת.
(80) כפרשי ער״ץ ושאר מפרשי התורה. וגם הרמב״ם שם אינו מוציא פ' הכתוב כפשוטו, אלא ממשיך. כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות. וראה רלב״ג וילך שם. שו״ת חתם יו״ד סרניד. ביאור הרי״ם פערלא לסהמ״צ רס״ג פרשיות פרשה ס (ריג, ג ואילך).

(81) וראה אברבנאל וילך שם שהציווי ה' שכא מישאל יעתיק השירה ותהי שגורה בפי כל אדם. וזהו פ' הפסוק „למען תהי לי השירה הזאת לעד בכני ישראל“ — „רוצה לומר שימצא בפי כל בני ישראל ולא יצטרכו לבקש ספר התורה אבל בפייהם תמצא השירה הזאת“.

ואולי יל דמכאן מקור להידוע בענין גודל לימוד האזינו ע״י כל אחד (ראה ס' השיחות תשא ס״ע 56. ס' התולדות מהרשׁ ע' 74. ס' הזכרונות פכ״ס מהר״ל מפראג בזה).

און דאָס איז דער תוכן הענין פון תשובה, ובפרט תשובה עילאה⁹¹, וואָס מיינט ניט „תשובה גשמיות מעבירות“⁹², נאָר אַ דרך אין עבודה ה', אַז זיין עבודה איז „להשיב את הנפש למקורה ושרשה ולדבקה בו“⁹³, וואָס תשובה גיט דעם קיום וחיות אין דער עבודה פון תורה

ומצות, באופן אַז זיינע מעשים ווערן (דורך תשובה) „מעשים טובים ומאירי“⁹⁴. און דורכדעם וואָס ישראל עושין תשובה איז מיד הן נגאלייט⁹⁵, די גאולה הפרטית פון יעדן אידו⁹⁶, און יעדער איינער איז זוכה צו דער (שלימות) גמר חתימה טובה ביום הכיפורים.

און עי"ז צו דער גאולה הכללית, די גאולה האמתית והשלימה, וואָס דעמולט וועט זיין „שיר חדש“ ל' זכר, אַ גאולה נצחית שאין אחרי' גלות⁹⁷, במהרה בימינו ממש.

(89) נוסף עי"ז דתשוע ענינה הוא דיתעסק באורייתא (אגה"ת פ"ח (מר"מ פ' נשא). וראה המשך וככה תרליז לאדמו"ר מהר"ש פ"ט) — ומודגש בשירה האזינו שהיא יסוד וכללות התורה (ראה הנסמן בהערה שלפניו).

(90) לקו"ת שמע"צ פה, א. וראה בארוכה לקו"ת ריש פרשתנו. דרושים לשי"ש שם. ועוד.

(משיחות ש"פ-האזינו תשמ"א ותשמ"ב)

(91) לקו"ת שמע"צ שם.

(92) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(93) ראה אגה"ק ס"ד.

(94) ראה תו"ה ונאמר פסחים קטז, ב. הובא

בבחי וילך (לא, ל) לענין שירת האזינו.

(*) להעיר שהשנה — י"ג תשרי תשמ"ג — יתמלא מאה שנה להסתלקות הילולא שלו. ולהעיר דכללות הוראתו והנהגתו הי' באופן דמלכתחילה אריבער — והרי זוהי דתשוע, תורה, וכמשנ"ח כמ"פ.

יום הכפורים*

וועלכע דער ירושלמי ברענגט בהמשך זליז?

בפשטות לערנט מען אז דער סיום המס', כתיב מקוה כו"א איז בקשר צו דער משנה און קומט דא כדי לסיים בדבר טוב (אבער דאס האט נישט קיין קשר צו דער סוגיא שבסמיכות ממש לפניו) — אבער, ווי גערעדט שוין פיל מאל: וויבאלד אז יעדער ענין אין תורה איז בדיוק, איז גלאטער צו זאגן, אז דאס וואס די גמרא איז דא מסיים דווקא מיט דעם „דבר טוב“, איז עס דערפאר וואס עס האט א שייכות וקשר צו הסמוך לזה.

אין דעם סיום גופא דארף מען פאר-שטיין:

די דרשה „כתיב מקוה ישראל כו"א ווערט, כנ"ל, געבראכט אין דער משנה, וז"ל המשנה: אר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרין ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וגו' ואומר מקוה ישראל ה' מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל — נאר עס זיינען דא צוויי שינויים (עיקריים) אין לשון הגמרא לגבי דעם לשון המשנה:

א. ביים סוף פון מס' יומא אין ירו-שלמי ווערט געבראכט א פלוגתא בנגוע צו וידוי יום הכיפורים: תני צריך לפרוט את מעשיו (בשעתן וידוי דארף מען מפרט זיין די חטאים וועלכע מ'איז באגאנגען) דברי ר' יהודה בן בתירה [אין בבלי איז די גירסא: בן בבא], ר' עקיבא אומר אין צריך לפרוט את מעשיו.

דערנאך איז דער ירושלמי ממשיך (און איז דערמיט מסיים די מסכת): כתיב מקוה ישראל ה' וגו' מה המקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל וכן (הוא) אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם.

דארף מען פארשטיין: וואס איז די שייכות צווישן די צוויי ענינים — די פלוגתא צי „צריך לפרוט את מעשיו" און די דרשה שלאחז' „כתיב מקוה ישראל . . מה המקוה מטהר . . וכן (הוא) אומר וזרקתי . . אטהר אתכם" —

(*) וסיום מס' יומא.

(1) הובאה ג"כ (בשנינויים) בבבלי יומא פו, ב. תוספתא שם פ"ד, יד. ירושלמי נדרים פ"ה ה"ד. וראה בפרסיות ע"ד פירות החטא — אנציקלופדי

תלמודית ערך ודוי (ע' תלט ואילך). ושו"נ.
(2) יומא שם. ובתוספתא יומא וירושלמי נדרים שם — בן בתירה (כבירושלמי יומא).

(3) לאחר שמיא טעמא דרי' — „דכתיב אנא חטא העם הזה וגו' (תשא לב, לא), ומה עבד לה ר"ע כו".

(4) ירמ' יז, יג. וראה נוסח המשנה בבבלי (יומא פה, ב) ובהנמק על גליון השי"ש שם. שינויי נוסחאות למשניות שם. תור"ס שם.

(5) כ"ה בירושלמי שם (אבל במשנה בירושלמי (וכן בבבלי) — ליתא „וגו'"). וצ"ע מה מוסיף.

(6) יחזקאל לו, כה.

(7) ראה לקוש חיד ע' 26 — סיום מס' נדה (ע"פ חדא"ג מהרש"א שם).

(8) ולכאורה זוהי כוונת הקרבן העדה כאן (ד"ה אטהר אתכם): הקב"ה מכפר להן על כל גילוליהם שלא התוודו עליהן כ' — לרמז השייכות להסוגיא שלפניו (ע"ד וידוי).

(9) וכפושיית המראה הפנים לירושלמי כאן.

(10) כ"ה בירושלמי. ובמשנה שבבבלי הועתקה גם תיבת „טהרתם", ולאידך — ליתא „וגו'". וראה לקמן בפנים סרס ו ובהערה 51.